

فورم‌های موسیقی

سوئیت

مصطفی پورتراب

«سویت» عبارتست از توالی یک رشته از قطعات موسیقی رقص که دارای تنالیتۀ واحد و سرعت‌های مختلف باشند.

سویت قدیمی‌ترین فورم‌های سازی، مرکب از چند موومان است که از قرون وسطی بوجود آمده است.

تعداد بخش‌های سویت بنا به موقعیت‌های مختلف میان ۲ تا ۱۲ قطعه (گاهی حتی بیشتر) است.

در قرن پانزدهم رسم بود که دو یا سه قطعه رقص را که دارای حالت و سرعت متضاد بودند به تناوب دنبال یکدیگر اجرا کنند، این رقص‌ها عبارت بود از «پاوان»، «باموومان سنگین» و «گایارد»، «باموومان تند»، و گاهی نیز یک «توکاتا» به آنها اضافه میشد.

اجرای پی‌درپی قطعات رقص کم‌کم باعث بوجود آمدن سویت گردید و تعداد قسمت‌های آن کم‌کم روبه‌تزايد گذاشت و مصنفین کشورهای مختلف سویت‌هایی با استفاده از آهنگهای قطعات مختلف رقص بوجود آوردند.

چون در ابتدای امر سویت‌ها بوسیله «عود» (Luth) اجرا میشد و وجود تنالیت‌های مختلف مشکلاتی در اجرای آنها بوجود می‌آورد، رسم بر این شد که تمام قسمت‌های متشکله سویت در یک تنالیته تصنیف گردد.

در اوایل قرن هفدهم سویت‌های آلمانی از پنج قسمت: پاوان^۱ - گایارد^۲ کوران^۳ - آلماند^۴ - ژینگ^۵ تشکیل میشد.

نواختن قسمت‌های مختلف سویت کم‌کم از عود (Luth) به سازهای کلاویه‌دار منتقل شد و در اثر مجاهدت استادان ایتالیایی مانند فرسکو بالدی (Frescobaldi) و کرلی (Corelli) و استادان آلمانی، مانند فروبرگر (Froberger) و شاین (Schein) و آهنگسازان انگلیسی، مانند پرسل (Purcell) در قرن هفدهم سبک سویت ارزش حقیقی خود را یافت و دارای ارزش پولیفونیک گردید.

ترکیب سویت مطابق روش فروبرگر (Froberger) - در سال ۱۶۵۰ - عبارت بود از توالی موومان‌های معتدل یا آهسته و موومان‌ها تنده و حداقل از

۱ - پاوان Pavane یا پادوانا Padovana رقص سنکین دو ضربی با حالتی باوقار و مهیج و جدی که آنرا به پادوا یکی از شهرهای ایتالیا (غرب و نیز) منسوب میکنند و بعضی عقیده دارند که حرکات این رقص شباهت زیادی به رفتار طاوس دارد. در قرن ۱۷ این فرم از سه بخش ۸ یا ۱۶ میزانی تشکیل میشد.

۲ - گایارد Caillarde یا Gagliarda رقص عامیانه ایتالیایی سه ضربی است با حالتی شاد و زنده که بعضی آنرا شبیه رقص دیگر ایتالیایی بنام رومانسک (Romanesca) میدانند.

۳ - کوران (Gourante) رقص فرانسوی ۳ ضربی نسبتاً تند که در قرن شانزدهم بوجود آمده و در قرن ۱۷ در دربار لوئی ۱۴ رواج بسیار یافته است.

۴ - آلماند (Allemande) رقص آلمانی که در قرن ۱۵ مرسوم گردید و بعدها در فرانسه در دربار لوئی ۱۴ نیز رواج یافت، این رقص معمولاً چهار ضربی است.

۵ - ژینگ (Gigue) رقص قدیمی انگلیسی تند که معمولاً با میزان 3/8 یا 3/16 ترکیبی نوشته میشود. این رقص در اواخر قرن ۱۷ در تمام اروپا بعنوان یک رقص هنری رواج یافت و معمولاً آخرین قسمت سویت محسوب میشد.

چهار قسمت: آلمانند - کورانت - سارا^۱ باند (Sarabande) و ژیک ترکیب می‌شد ولی گاهی بین سارا باند و ژیک رقصهای دیگری قرار میدادند. مثلاً باخ در اولین سویت فرانسوی خود (رمنور) دو منوئه^۲ (Menuet) و در سویت دوم (دومینور) یک ار^۳ (Air) و یک منوئه و در سویت چهارم (می بمل ماژور) یک گاوت^۴ (Gavotte) و یک منوئه و یک ار (Air) قرار داده و تعداد قطعات سویت را در اینجا به هفت قسمت رسانیده است.

قسمتهای مختلف سویت اغلب در فرم دوتائی (Binaire) است. باین معنی که تمام قطعه از دو قسمت مساوی (گاهی نامساوی) تشکیل شده، بطوریکه قسمت اول از تنالیتة اصلی شروع شده و بطرف تنالیتة نمایان یا نسبی (Relatif) پیشروی مینماید و در آخر بوسیله کدانس (Cadence) بسوی آن مدولاسیون میکند. قسمت دوم از نمایان یا نسبی شروع شده، پس از مدولاسیون به مایه‌های مختلف،

۱- سارا باند - رقص اسپانیائی سه ضربی $3/2$ یا $3/4$ که در فرانسه و انگلستان نیز رواج یافت. این رقص دارای حالتی باوقار و نجیب است که در سال ۱۵۸۸ به دربار فرانسه نیز راه یافت.

۲- منوئه - رقص متداول در پواتو (Poitou) (یکی از ایالات فرانسه) دارای سرعت معتدل است و در قرن ۱۶ متداول بود و در قرن ۱۷ «لولی» آنرا با میزان $3/4$ و در دو جمله ۸ میزانی با تکرار، نوشت و کم کم در سویت نیز از آن استفاده شد. هندل نیز اورتورهای اپرا و او راتوربوی خود را با منوئه خاتمه میداد. به منوئه بعدها یک قسمت جدید بنام تریو (trio) اضافه شد. چنانچه بعد از منوئه تریو بیاید باید به منوئه برگشت نمود.

۳- Air یا Aria ملودی آوازی یا سازی است که علاوه بر اپرا و کانتات (Cantate) در سویت نیز گاهی بکار رفته است.

این فرم زیاد حالت رقص ندارد و فرم دوتائی (Binaire) با سرعت نسبتاً تند در سویت بکار رفته است.

۴- گاوت رقص فرانسوی چهار ضربی است که معمولاً میزان اول آن از ضرب سوم شروع میشود که گاهی بعد از سارا باند در سویت از آن استفاده شده است. در قرن هجدهم گاهی به دو قسمت تقسیم میشد، بطوریکه قسمت دوم آن در مد (Mode) مینور بود.

در آخر به تنالیتة اصلی بر میگردد . هر يك از دو قسمت مزبور دوبار تکرار میشود .

قطعات سویت را گاهی «پارتیتا» (Partita) نامیده‌اند . باخ سویت سازی یا واریاسیونی را «پارتیتا» نامیده است . بنابراین اینطور بنظر میرسد که در پارتیتا هدف واریاسیون نیز مورد نظر بوده است . ضمناً عده‌ای را عقیده بر آنستکه سویت‌های آلمانی «پارتیتا» نام دارد و عده دیگر سویت‌های ایتالیائی را پارتیتا میدانند .

پارتیتای اول باخ در سی بمل ماژور بایک پرلود^۱ (Prélude) (قبل از آلمانده که معمولاً قسمت اول سویت است) شروع شده و بعد از سارا باند یک منوئه^۲ ۳۸ میزانی و یک منوئه^۳ ۱۶ میزانی آمده و قطعه طبق معمول باژیک تمام شده است . پارتیتای دوم (در دو مینور) با مقدمه‌ای که باخ آنرا سینفونی (Sinfonia) نامیده است شروع شده و پس از سارا باند، روندو^۴ (Rondo) آمده و بجای ژیک از کاپریس^۵ استفاده شده است .

در پارتیتای سوم (در لامنیر) باخ با فانتزی^۶ (Fantasie) شروع کرده و پس از سارا باند بورلسک^۷ (Burlesca) و بعد اسکرتسو (Scherzo) بکار برده

۱- قطعه سازی، که بعنوان مقدمه یک اثر موسیقی آوازی یا سازی تصنیف میشود . باخ برای هر يك از فرم‌های ارگ و پیانو، پرلودی در همان تن تصنیف کرده است .

۲- قطعه موسیقی سازی (Instrumentale) که در فرم سنات نیز بکار برده شده است . در این فرم یک تم اصلی وجود دارد که مانند این فرمول ... A-B-A-C-A-D شنیده میشود .

۳- در قدیم بعضی قطعات را که بسبب فرم نوشته میشد کاپریس مینامیدند ولی امروزه کاپریس (Caprice) به قطعه‌ای که دارای فرم آزاد است اطلاق میشود .

۴- قطعه موسیقی بفرم آزاد .

۵- قطعه موسیقی با کارا کتر شوخ و خنده آور .

۶- اسکرتسو قطعه ایست با حالت شوخ و هوسباز با سرعت تند که بتهوون آنرا بجای منوئه در سنفونی بکار برده است .

وسویت (پارتیتا) را باژیک تمام کرده است.
پارتیتای چهارم (در ر ماژور) با يك اورتور (Overture) شروع شده
و پس از کورانت (قبل از سارا باندا) يك آریا و بعد از سارا باندا يك منوئه و سپس
ژیک آمده است.

در پارتیتای پنجم (در سل ماژور) که با پرلود (مقدمه) شروع شده، بعد از
سارا باندا يك منوئه و پس از آن يك پاس پی به^۱ (Passepied) آمده و پارتیتا با
ژیک خاتمه یافته است.

پارتیتای ششم (در می مینور) با توکاتا^۲ (Tocatta) شروع شده و پس از
کورانت يك Air بکار رفته و پس از سارا باندا، گاوت (Gavotte) آمده و
پارتیتا با ژیک تمام شده است.

چنانکه ملاحظه میشود در تمام پارتیتاهای باخ قسمت‌های اصلی سویت:
آلماندا- کورانت- سارا باندا- ژیک بترتیب معین وجود دارد و باخ با گذاشتن
قطعه‌ای بعنوان مقدمه در اول و قسمت‌های دیگر در بین آنها تعداد قسمت‌های
سویت را افزایش داده است. (بطور استثنائی در پارتیتای دوم ژیک حذف شده
و بجای آن کاپریس آمده است.)

در سویت‌های انگلیسی باخ نیز قطعاتی به قطعات اصلی سویت اضافه شده
است مثلاً قسمت‌های سویت اول انگلیسی (در لا ماژور): ۱- پرلود ۲- آلماندا
۳- کورانت اول ۴- کورانت دوم با دو دابل^۳ (Double) ۵- سارا باندا ۶-

۱- پاس پیه- رقص فرانسوی که توسط ملاحان برتانی بوجود آمد و دارای
حالتی زنده و سبک میباشد. در دربار لوئی ۱۴ رقص و باله‌های اپرا نیز بکار میرفته.
ریتم آن تقریباً مانند منوئه است ولی قدری تندتر اجرا میشود و شروع آن اغلب
روی ضرب اول میزان است.

۲- کلمه توکانا از لمس کردن (نواختن) گرفته شده. قطعاتی به این نام برای
سازهای کلاویه (شستی) دار مانند پیانو- ارگ- کلاوسن تصنیف شده است.
۳- در قرن ۱۷ و ۱۸ برای جلوگیری از یکنواختی، برگشت‌های قطعات
سولو (Solo) یا قسمت‌های دوم قطعات دیگر بداهتاً بشکل واریاسیون اجرا میشد.
بعدها کم کم این عمل را بنوت در آوردند و نام دابل بر آن نهادند.

بوره اول^۴ (Bourrée) ۷- بوره دوم ۸- ژیک میباشد که اگر دو بلهارا نیز بحساب آوریم میتوان گفت که سوئیت مزبور از ده قسمت تشکیل یافته است .
درسویت سوم فرانسوی باخ (درسی مینور) پس از آلمان و کورانت و ساراباند . آنکلز (Anglaise) و دومنوه (که منوه دومی در حقیقت تریو (Trio) میباشد) و بالاخره ژیک آمده است.

درسویت ششم فرانسوی (درمی ماژور) که ترتیب طبیعی آلمان- کورانت- ساراباند- ژیک را دارد در بین ساراباند و ژیک بترتیب یک گاوت و یک پولونز^۲ (Polonaise) و یک بوره و یک منوه قرار دارد .

بعضی از آهنگسازان فرانسوی قطعاتی شبیه به سویت بوجود آوردند بنام Ordre که در حقیقت سویتی است با ترکیب آزاد مثلاً یک Ordre بنام Les Folies françaises از فرانسوا کوپرن دارای ۱۲ قسمت بنامهای زیر است: ۱- بکارت ۲- عفت ۳- حرارت ۴- امید ۵- وفا ۶- ثبات ۷- ضعف و بیحالی ۸- عشوه گری ۹- پیران معاشقه جو و زنهای خزانه داری رونق ۱۰- کمکهای بدون عوض ۱۱- حسادت آرام ۱۲- سرسام یا ناامیدی.
سویتهای مدرن آزادی بیشتری دارد و اثر راول بنام «مقبره کوپرن» از ۶ قسمت بانامهای زیر تشکیل شده است: ۱- پرلود ۲- فوگ ۳- فرلان^۲ (Forlane) ۴- ریگودون^۴ (Rigaudon) ۶- منوه و توکاتا.

۴- بوره - رقص فرانسوی که هنوز در بعضی ایالات فرانسه معمول است و در یکی از اعیاد بافتخار کترین دو مدیسی معرفی شد و در سال ۱۵۶۵ جزء رقصهای درباری فرانسه گردید . بوره دو قسم است ۱- باریتم دوتائی ۲- باریتم سه تائی (که ضرب دوم آن ضعیف است).

۱- آنکلز - رقص انگلیسی با حالت خوشحال که گاهی $3/4$ یا $3/8$ است .
۲- پولونز - رقص لهستانی که در ابتدای جشنهای مخصوصی اجرا میشد و در سال ۱۵۷۴ در مجالس رقص نیز از آن استفاده شد و بعدها آهنگسازانی مانند شوپن قطعاتی باین نام و با در نظر گرفتن ریتم و کاراکتر رقص مزبور تصنیف نمودند.
۳- فرلان - رقص دوضربی $6/4$ یا $6/8$ که در مجالس رقص عمومی و نیز معمول بود و بعد در فرانسه نیز معمول شد .

۴- ریگودون - رقص فرانسوی (که در حال درجا بدون عقب و جلورفتن انجام میشود) ، باریتم دوضربی تند که در قرن ۱۷ باین نام شناخته شد .